

A hand holding a pen is shown writing on a document. The document is overlaid with a grid pattern, suggesting a technical or business plan. The background is a light blue gradient.

Бизнести уюштуруунун формалары

Бизнес - пайда алуу максатында жеке адамдар же уюмдар тарабынан товарларды жана кызматтарды өндүрүү жана алмашуу боюнча жүргүзүлгөн иш-аракеттер.

Ишкердүүлүк - бул үч маанилүү мүнөздөмөгө ээ болгон бизнестин түрү. Биринчиден, ишкердүүлүк инновацияны, жаңы нерсени киргизүүнү билдирет. Экинчиден, ишкер менчик укугуна ээ (же ижарага алган). Акыры, ишкердик иш-аракет ар дайым тобокелдик менен байланыштуу.

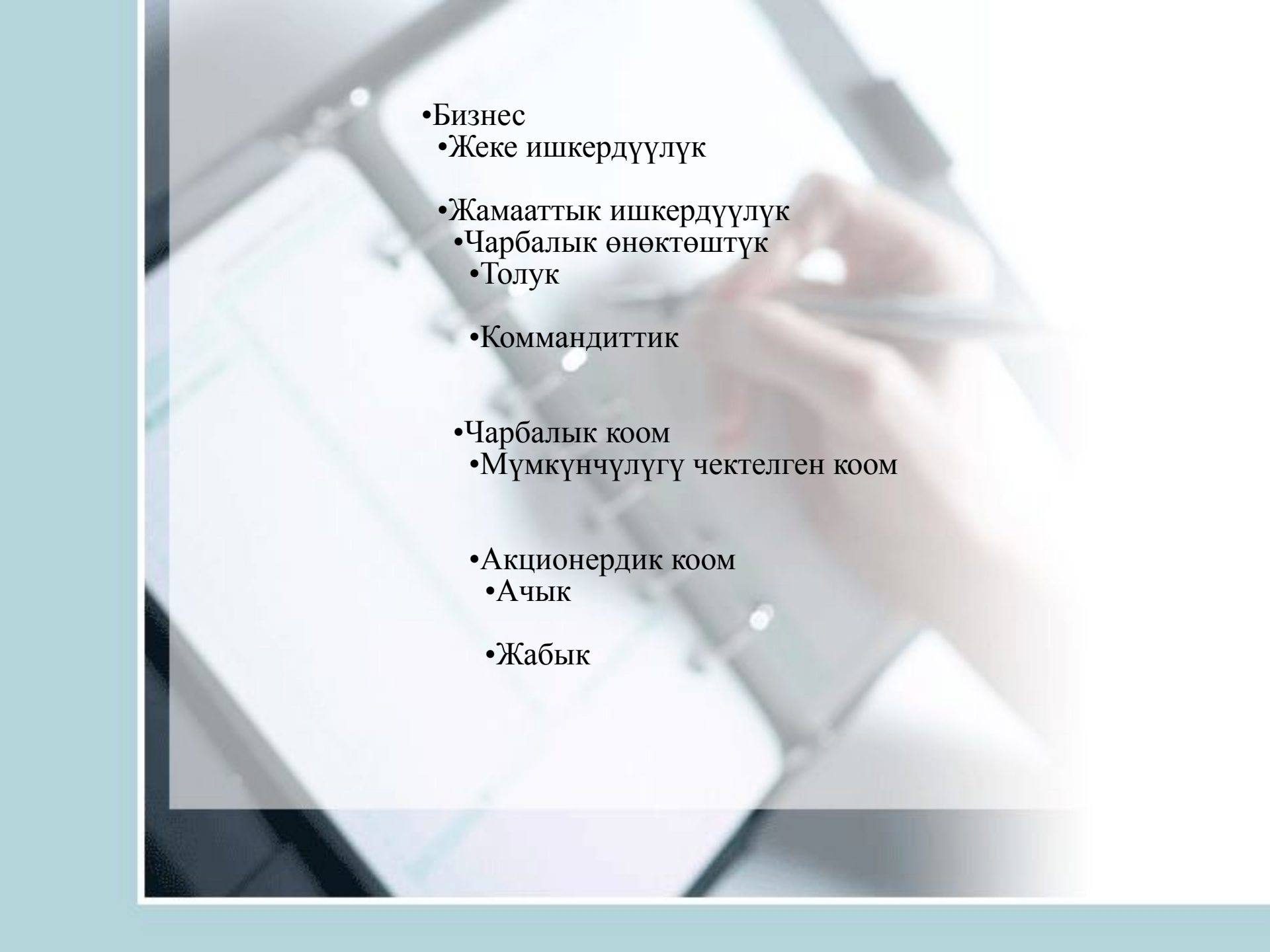
- **Ишкана** - бул мүлккө ээлик кылган, товарларды өндүргөн жана кызмат көрсөткөн, киреше жана чыгымдарга ээ болгон экономикалык агент.
- **Фирма** - бул пайда алуу үчүн товарларды жана кызматтарды өндүрүү жана сатуу үчүн экономикалык ресурстарга ээ болгон коммерциялык уюм. Фирма үч негизги суроого жооп берет: 1. Эмнени өндүрүү керек? (максималдуу киреше алып келүүчү товарларды жана кызматтарды тандоо) 2. Кантип өндүрүш керек? (өндүрүштү көбөйтүү жана чыгымдарды минималдаштыруу үчүн өндүрүш ыкмасын тандоо) 3. Ким үчүн өндүрүш керек? (максаттуу аудиторияны тандаңыз).

- Фирманын максаттары:
- 1. Пайда көрүү;
- 2. Рыноктогу ордун (үлүшүн) чонойтуу;
- 3. Өндүрүштү кеңейтүү;
- 4. Продукциянын сапатын жакшыртуу;
- 5. Фирманын кызматкерлеринин жашоо денгээлин жакшыртуу.
- Юридикалык жак - бул төмөнкүдөй мүнөздөмөлөргө ээ болгон атайын түзүлгөн уюм: ал өзүнчө мүлккө ээ; өзүнүн милдеттенмелери үчүн ушул мүлк менен жооп берет; мүлктүк укуктарга жана милдеттерге ээ; сотто доогер жана жоопкер болушу мүмкүн; өзүнүн балансына жана өзүнүн учурдагы эсебине ээ.

- **Юридикалык жак** - бул төмөнкүдөй мүнөздөмөлөргө ээ болгон атайын түзүлгөн уюм: өзүнчө мүлккө ээ; өзүнүн милдеттенмелери үчүн ушул мүлк менен жооп берет; мүлктүк укуктарга жана милдеттерге ээ; сотто доогер жана жоопкер болушу мүмкүн; көзкарандысыз балансы жана өзүнүн күндөлүк эсеби бар.

- Ишкер керектөөчүнүн алдында ар дайым жооп берет. Ал продукциянын сапатын, таңгакталышын жана маркировкасын, ошондой эле керектөөчүнүн коопсуздугун камсыз кылышы керек. Мындан тышкары, ар бир ишкер айлана-чөйрөгө аяр мамиле жасашы керек.

-
- Бизнес
    - Жеке ишкердүүлүк
  - Жамааттык ишкердүүлүк
    - Чарбалык өнөктөштүк
    - Толук
  - Коммандиттик
  - Чарбалык коом
    - Мүмкүнчүлүгү чектелген коом
  - Акционердик коом
    - Ачык
  - Жабык

Жеке ишкердүүлүк - бул мыйзамда белгиленген тартипте катталган жана жеке адам тарабынан жүргүзүлүп, киреше алууга багытталган ишкердик иш-аракет.

- Жеке ишкердүүлүктүн бир катар артыкчылыктары жана кемчиликтери бар. Артыкчылыктарга, албетте, ишкананын ээсинин толук көзкарандысыздыгы кирет. Ага эч ким менен кеңешүүнүн кереги жок, ал өзүнүн ыргагында иштөөгө акысыз. Мындан тышкары, артыкчылыктары - бул уюштуруунун жеңилдиги жана баштапкы инвестициялардын төмөндүгү. Бирок бир катар кемчиликтери дагы бар. Ээси чексиз мүлк жоопкерчилигин тартат. Демек, ал өзүнүн бүт байлыгын тобокелге салат жана банкрот болгон учурда ишкананын бардык карыздарын төлөөгө аргасыз болот. Мындан тышкары, баштапкы капиталдын чакан көлөмү өндүрүштү өнүктүрүүнүн жана товарларды алдыга жылдыруунун мүмкүнчүлүктөрүн чектейт, ошондой эле туруксуз каржылык абал банктан насыя алууну кыйындатат.

Жамааттык ишкердүүлүк ⇒ Чарбалык өнөктөштүк

- **Чарбалык өнөктөштүк** - бул ар кандай менчик ээлеринин менчигин бириктирүүгө негизделген бизнести уюштуруунун формасы. Ал эки түргө бөлүнөт - **толук өнөктөштүк жана коммандиттик өнөктөштүк**.
- Толук өнөктөштүк бардык катышуучулардын чексиз мүлк жоопкерчилиги менен айырмаланат. Коммандиттик өнөктөштүк, толук кандуу катышуучулардан тышкары, салым кошуучулар (чектелген өнөктөштөр) дагы болот. Алар ишкананы башкарууга катышууга укугу жок, бирок алар өз салымдарынын чегинде гана жооп беришет.
- Өнөктөштүк (толук жана чектелген) шериктештик келишиминин негизинде иштейт. Бул түзүлгөндө юридикалык жактын уюштуруучуларынын ортосунда түзүлгөн келишим.

Чарбалык коом - Жоопкерчилиги чектелген коом

- Жочектелген коом же кыскартылган ЖЧК - бул уюштуруучулар өз милдеттенмелери опкерчилиги боюнча жооп бербеген жана коомдун уставдык капиталындагы үлүштөрүнүн наркынын чегинде коомдун иши менен байланышкан чыгымдардын тобокелдигин көтөргөн чарбалык коомдун бир түрү.
- Бул форманын артыкчылыгы - тең уюштуруучулар бири-бирине жардам беришет, каталардан сакташат. Эмгек жана башкаруу бөлүмү пайда болот. Мындан тышкары, буга чейин бир нече катышуучулар өз салымын кошушкандыктан, уставдык капиталдын көлөмү адатта чоңураак болот, демек, алардын товарларын жарнамалоого жана жайылтууга, мыкты адистерди жалдап, кеңейтүүгө көбүрөөк мүмкүнчүлүктөр бар. Эң негизгиси, өнөктөштүктөн жана жеке ишкерден айырмаланып, бул формада катышуучулар жоопкерчилиги чектелген, башкача айтканда, өз салымдарын гана тобокелге салышат.
- Бирок, ЖЧКнын өзгөчөлүктөрү бир катар кемчиликтерге алып келет. Башында, сиз биргелешип уюштуруучулар менен киреше бөлүшүү керек болот. Бул формада ээлердин ортосунда чыр-чатак чыгып кетүү ыктымалдыгы жогору, ар бир катышуучу иш-аракет эркиндиги менен чектелген, башкаруу тутуму өзүнүн ийкемдүүлүгүн жоготот. Акыры, фирманын көлөмү дагы эле чектелүү жана кеңейтүү мүмкүнчүлүктөрү аз.

Чарбалык коом – Акционердик коом

